Anuarul Universității "Petre Andrei" din Iaşi
Fascicula:Asistență Socială, Sociologie, Psihologie
ISSN: 2248-1060 | e-ISSN: 2601-8209
Covered in: EconPapers, Ideas RePeC, CEEOL, ICI Master Journal List - Index Copernicus, CrossRef, CrossCheck, Google Scholar, WorldCat, KVK, SOCIONET

2021, Volume 27, pages: 185-201 | https://doi.org/10.18662/upasw/27/62

Prison Education, as Solution to the Failures of Other Institutions

[Misiunea penitenciarelor justificată de eşecurile altor instituții]

Carmen MATEI[1]

[1]Col. (r) drd., School of Advanced Studies of the Romanian Academy
Quality of Life Research Institute, Romania

Abstract: ***Motivation*** - The period of manifestation of the COVID-19 pandemic, brought to the fore the need for change, as the only social constant perceived as a necessity in all existential dimensions. Pre-existing social needs and problems stood out and social inequalities sharpened, including those mediated by the educational act. The educational field attracts increased attention, because the directions of action that will be established will generate "our future world" or "future individual worlds", especially in the penitentiary environment that accounts for the failure of institutions that acted before the crime and imprisonment.
Answer to a problem - Education and re-education in the penitentiary environment can contribute to increasing the quality of life in the community, not only by separating those who have committed crimes from other members of society, but also by contributing to the destructuring of undesirable social behavior and creating changes.
Reference works - The issue of penitentiary education (formal, informal, non-formal) is presented in the reference regulations for the field of social reintegration
Research methods - secondary data analysis, documentary analysis, direct/participatory observation
Conclusions - The public perception of penitentiaries is a negative one that generates, rather, fears and disapproval. However, a careful analysis of the causal chain up to the time of incarceration, of the recovery assistance interventions in detention and of the concrete modalities of monitoring and assistance in order to reintegrate post-enforcement, could constitute landmarks for the elaboration of multidimensional strategies, starting with the simple citizen, up to the state level.
Basic theoretical work - Ilie et al (2020, pp. 22-78)

Keywords: *education, training, inequality, community security, quality of life.*

How to cite: Matei, C. (2021). Prison Education, as Solution to the Failures of Other Institutions. *Anuarul Universității "Petre Andrei" din Iași, Fascicula: Asistență Socială, Sociologie, Psihologie*, *27*, 185-201 https://doi.org/10.18662/upasw/27/62

1. Introducere

"Cel ce deschide o şcoală închide o temniţă."
(Victor Hugo)

Educaţia în mediul penitenciar trebuie privită din două perspective: educaţia pentru persoanele private de libertate şi educarea şi formarea continuă a poliţiştilor de penitenciare, deoarece ei au rolul de a asigura reeducarea primilor. Dinamica celor două tipuri de efective pentru perioada 2016-2020 fiind redată în Tabelul nr.1.

În detenţie acest proces este mult mai dificil faţă de cel din comunitate, deoarece vorbim de necesitatea de a destructura comportamente învăţate şi de a le înlocui cu altele noi pentru care este necesară motivarea şi implicarea educabilului. Elevul-deţinut este de regulă un adult copleşit de responsabilităţile faţă de familie şi care resimte rigorile şi limitările spaţiului închis cu posibilităţi de alegere limitate.

Pe de altă parte, poliţiştii de penitenciare trebuie să manifeste fermitate în acţiune, spirit de observaţie sporit, empatie şi o bună cunoaştere a intervenţiei specializate şi a naturii umane.

Cu toţii sunt exponenţii unor medii şi interacţiuni sociale diferite, având în comun convieţuirea într-un spaţiu închis, guvernat de reguli, în care relaţionarea este limitată la diada poliţist de penitenciare-persoană privată de libertate, ceea ce facilitează transferul şi proiecţia în ambele sensuri, cu precădere de la deţinut către angajat, având în vedere raportul numeric cadre-deţinut.

Reeducarea se realizează, în primul rând, prin puterea exemplului personal fără a neglija efectul pervers al contagiunii comportamentale şi al avantajului numeric, astfel un deţinut suferă influenţe educative/reeducative de la 1-5 poliţisti de penitenciare/zi (un număr limitat de ore, în funcţie de durata activităţii), iar un poliţist de penitenciare este supus influenţelor a 50-200 de deţinuţi/zi.

Tabelul 1. Evoluţia efectivelor de persoane private de libertate custodiate (PPL) şi a numărului de poliţişti de penitenciare în perioada 2016-2020

An	Nr. efective PPL	Nr. poliţişti de penitenciare	Raport angajat/PPL
2016	27455	**12143 din care** 7376 (sector operativ) 693 (sector reintegrare sociala) 798 (sector medical) 2051 (economico-administrativ) 975 (altele)	0,32 angajaţi/1,00 PPL
2017	23450	**12734 din care** 8021(sector operativ) 800(sector reintegrare sociala) 838(sector medical) 2102 (economico-administrativ) 973 (altele)	0,41 angajaţi/1,00 PPL
2018	20792	**12843 din care** 8085 (sector operativ) 818 (sector reintegrare sociala) 831(sector medical) 3119 (altele)	0,41 angajaţi/1,00 PPL
2019	20579	**12502 din care** 7889 (sector operativ) 773 (sector reintegrare social 822(sector medical) 3028(altele)	0,46 angajaţi/1,00 PPL
2020	21753	**11783 din care** 7456 (sector operativ) 734 (sector reintegrare socială) 803 (sector medical) 2790 (altele)	0,41 angajaţi/1,00 PPL

Notă. Din calcul au fost excluse sectoarele de activitate a căror iteracţiune cu persoanele private de libertate este limitată (ex.: sectorul economico-administrativ)

Sursa: Administraţia Naţională a Penitenciarelor[1] (2016, pp.6,29; 2017,pp. 6,12,34; 2018, pp.14,34, 35; 2019, pp. 12, 36, 37; 2020, pp. 25, 45, 46)

[1] http://anp.gov.ro/despre-anp/rapoarte-si-studii/

Termenul consacrat al educaţiei în penitenciare este cel de *reeducare*, deoarece persoanele private de libertate au achiziţii rezultate în urma procesului modelator al educaţiei primite în perioada de dinainte de încarcerare. Dar reeducarea nu exclude *educarea* din perspectiva completării unui proces început (ex.: instruire şcolară) sau includerii în activităţi pe care subiectul nu le-a experimentat anterior (ex.: instruire şcolară, formare profesională, educaţie moral-civică, ş.a.m.d.). Deci, penitenciarul este o instituţie integrată în circuitul instituţional al societăţii/comunităţilor, o verigă intermediară, a cărui existenţă este justificată într-un parcurs ce vine în continuarea activităţilor altor instituţii, iar rezultatele finale sunt condiţionate de continuarea demersurilor iniţiate în perioada de detenţie de către instituţiile din comunitate, aşa cum este prezentat în *Tabelul nr.2*. Unităţile penitenciare sunt simbolic plasate la marginea societăţii, dar funcţional ele sunt integrate în circuitul celorlalte instituţii, însăşi existenţa lor fiind justificată de eficienţa activităţii acestora.

Tabelul 2. Locul instituţiei penitenciare în ansamblul instituţiilor din societate/comunitate

Mediul pre-detenţie	**Tranziţie**	**Mediul penitenciar**	**Tranziţie**	**Mediul post-detenţie**
Familie	Poliţie	Grupul deţinuţilor din camera de deţinere		Familie
Comunitate/grup de apartenenţă	Parchet	Populaţia carcerală şi a angajaţilor		Comunitate /grup de apartenenţă
Condiţii şi nivel de trai	Instanţe de judecată	Condiţii de cazare, alimentaţie şi ţinută		Condiţii şi nivel de trai
Tradiţii / cutume	Probaţiune (în cazul minorilor)	Regulament de ordine interioară		Tradiţii / cutume
Educaţie	Comisii de expertiză medical (după caz)	Şcoală specială cu programa învăţământului de masă/clase afiliate (inclusiv învăţământ liceal şi universitar)		Educaţie
		Formare profesională		
	Direcţia Generală de Asistenţă Socială şi Protecţia Copilului	Educaţie informală/pro-socială/emotional-comportametală etc.		
Sănătate		Servicii medicale/spitale-penitenciar		Sănătate

Spiritualitate	(după caz) Direcţia de Asistenţă Socială (după caz)	Capelă (conform religiei majoritare a PPL)/culte colaboratoare		Spiritualitate
Securitate (fizică şi emoţională)		Măsuri de siguranţă specifice unei instituţii închise		Securitate (fizică şi emoţională)
Loc de muncă (de regulă: muncă necalificată, "la negru")		Activităţi de deservire/activităţi remunerate/voluntariat		Loc de muncă
ş.a.m.d.		ş.a.m.d.		ş.a.m.d.

Centrele de detenţie, centrele educative sau spitalele-penitenciar au rolul de a contribui la asigurarea unei vieţi de calitate în comunităţile în care funcţionează prin sporirea securităţii şi facilitarea reinserţiei sociale a celor care execută o pedeapsă privativă de libertate, printr-o preocupare constantă. Acest proces intern este unul perfectibil şi în dinamică, care iniţiază acţiuni pentru reducerea inegalităţilor sociale după părăsirea mediului carceral şi în contextul în care lipseşte perioada de adaptare la reintrarea în viaţa comunităţii.

2. Metodologie

2.1. Studiu documentar

Problematica educaţiei în penitenciar (formală, informală, nonformală) este prezentată în reglementările de referinţă pentru domeniul reintegrare socială, la nivel naţional şi internaţional. O trecere în revistă a conţinutului informaţional al acestora reflectă viziunea asupra demersurilor de educare/reeducare, care susţin realizarea misiunii penitenciarelor.

Astfel, intervenţiile sunt proiectate plecând de la evaluarea nevoilor de asistenţă educaţională (incluzându-le şi pe cele de ordin spiritual şi moral-religios), socială şi psihologică, iar implementarea lor este inter- şi multidisciplinară. Activitatea de resocializare prin educare nu are rol nivelator, individul este tratat ca unic, aşa încât planurile de intervenţie sunt individualizate. Se urmăreşte asfel dezvoltarea armonioasă a individului care să se poată manifesta ca personalitate distinctă în limitele impuse de reguli şi norme generale care protejează şi garantează libertatea şi securitatea tuturor membrilor grupului.

2.1.1. Reglementări la nivel naţional

• *Legea nr. 254 din 19 iulie 2013* privind executarea pedepselor şi a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal la art.3 defineşte scopul executării pedepselor privative de libertate:

"(1) Scopul executării pedepselor şi a măsurilor educative privative de libertate este prevenirea săvârşirii de noi infracţiuni.

(2) Prin executarea pedepselor şi a măsurilor educative privative de libertate se urmăreşte formarea unei atitudini corecte faţă de ordinea de drept, faţă de regulile de convieţuire socială şi faţă de muncă, în vederea reintegrării în societate a deţinuţilor sau persoanelor internate."

• Prevederile din *Legea nr. 254/2013* (Parlamentul României, 2013) sunt detaliate în textul Hotărârii guvernului nr.157 din 10 martie 2016 (Guvernul României, 2016) pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor şi a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

• *Ordinul ministrului justiţiei nr. 1322/C/2017 din 25 aprilie 2017* (Ministerul Justiţiei din România, 2017) privind aprobarea Regulamentului pentru organizarea şi desfăşurarea activităţilor şi programelor educative, de asistenţă psihologică şi asistenţă socială din locurile de deţinere aflate în subordinea Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor, este actul normativ prin care demersurile recuperative sunt prezentate în forma adaptată şi particularizată pentru mediul penitenciar, cu respectarea standardelor de calitate interne şi internaţionale, a măsurilor de siguranţă. Serviciile de specialitate sunt acordate nediscriminatoriu, de către personal specializat, cu respectarea unor principii şi valori. Exemplificăm acestea cu texte din regulament:

"**Art. 2**

(1) Demersurile ... se organizează şi se desfăşoară cu respectarea cerinţelor legate de luarea măsurilor necesare pentru siguranţa penitenciarelor, precum şi a măsurilor de pază, supraveghere, escortare, menţinere a ordinii şi disciplinei în rândul persoanelor private de libertate.

Art. 3

(1) Organizarea şi desfăşurarea demersurilor ... se realizează cu respectarea următoarelor principii şi valori: (a) respect faţă de lege; (b) umanism; (c) acces nediscriminatoriu la educaţie, asistenţă psihologică şi asistenţă socială; (d) individualizarea intervenţiei; (e) prioritizarea intervenţiei;

(f) continuitatea intervenţiei; (g) integritate şi profesionalism; (h) multidisciplinaritate; (i) deschidere către comunitate.

(2) Selecţia persoanelor private de libertate ... se realizează în condiţii nediscriminatorii şi are la bază nevoile individuale identificate în procesul obiectiv de evaluare multidisciplinară şi prioritizarea intervenţiei.

Art. 4

(1) Demersurile ... se desfăşoară în funcţie de: (a) normele naţionale în domeniul educaţiei, asistenţei psihologice şi asistenţei sociale; (b) caracteristicile şi nevoile educative, psihologice şi sociale ale persoanelor private de libertate; (c) momentul traseului execuţional; (d) tipul regimului de executare a pedepselor privative de libertate şi măsurilor educative privative de libertate; (e) specificul fiecărui loc de deţinere; (f) resursele umane, materiale şi financiare existente."

• *Legea educaţiei naţionale nr. 1/2011* (Parlamentul României, 2011) cu modificările şi completările ulterioare, ale cărei prevederi se aplică nediscriminatoriu şi pentru persoanele private de libertate. Instruirea şcolară este asumată de către şcolile/clasele afiliate din subordinea inspectoratelor judeţene şcolare, iar educaţia pe tot parcursul vieţii revine poliţiştilor de penitenciare, aspecte ce sunt susţine prin citarea a două articole:

"**Art. 55.**

(1) Şcolarizarea minorilor şi a adulţilor din centrele de reeducare, din penitenciarele pentru minori şi tineri şi din penitenciarele pentru adulţi se realizează cu *respectarea Curriculumului naţional. Resursa umană* necesară pentru şcolarizarea acestora este asigurată de către Ministerul Educaţiei, Cercetării, Tineretului şi Sportului, *prin inspectoratele şcolare.*

Art. 328.

(2) Educaţia permanentă reprezintă totalitatea activităţilor de învăţare realizate de fiecare persoană pe parcursul vieţii în contexte formale, nonformale şi informale, în scopul formării sau dezvoltării competenţelor dintr-o multiplă perspectivă: personală, civică, socială ori ocupaţională."

• *Legea nr. 76/2002* (Parlamentul României, 2002) privind sistemul asigurărilor pentru şomaj şi stimularea ocupării forţei de muncă, cu modificările şi completările ulterioare oferă cadrul de organizare a cursurilor de formare profesională a persoanelor private de libertate, prin lectori specializaţi, în mod gratuit, în acord cu baza materială necesară practicii de specialitate ce poate fi asigurată de către unitatea de deţinere şi cererea de pe piaţa forţei de muncă (cu nouă luni de zile înainte de data posibilei liberări). În ceea ce priveşte stimularea angajatorilor pentru a angaja foşti deţinuţi,

legea nu precizează concret această categorie, dar dacă fostul deţinut se încadrează într-una din categoriile pentru care există prevederi, facilităţile fiscale pot facilita încadrarea pe piaţa forţei de muncă.

"Art. 57

(1) Creşterea şanselor de ocupare a persoanelor în căutarea unui loc de muncă se realizează de către Agenţia Naţională pentru Ocuparea Forţei de Muncă, în principal, prin: a) informarea şi consilierea profesională; b) medierea muncii; c) formarea profesională […]"

• *Strategia naţională de învăţare pe tot parcursul vieţii 2015-2020*[2] se regăseşte transpusă în planurile anuale de acţiune, atât la nivel central, cât şi la nivelul fiecărei unităţi din teritoriu.

• *Strategia educaţiei şi formării profesionale din România pentru perioada 2016-2020*[3] prin atingerea celor patru obiective strategice poate contribui la scăderea infracţionalităţii şi a reintegrării postdetenţie, în considerarea faptului că analfabetismul, nivelul redus al instruirii şcolare, lipsa unei calificări sau calificarea într-o meserie care nu mai este solicitată de piaţa muncii pot fi factori criminogeni. Vom cita doar obiectivul strategic nr.3:

"Îmbunătăţirea calităţii formării profesionale, având ca ţinte: reducerea ratei abandonului şcolar din învăţământul liceal tehnologic şi învăţământul profesional la 2% în 2020 (de la 4,2% în 2014); creşterea ratei de promovare a examenului de bacalaureat în rândul absolvenţilor învăţământului liceal tehnologic la 60% în 2020 (de la 45% în 2014)."

• *Strategia naţională din 27 mai 2020 de reintegrare socială a persoanelor private de libertate 2020-2024*[4] este documentul care creează firul roşu ce leagă toate instituţiile statului cu atribuţii în prevenţie pre-detenţie, colaborare şi suport în detenţie, monitorizare şi control post-detenţie.

2.1.2. Reglementări la nivel internaţional

Toate reglementările naţionale au în vedere prevederile existente la nivel internaţional, respectă standardele de calitate din documente internaţionale, cum ar fi standardele minime privind condiţiile de cazare etc., dar în studiul de faţă am analizat doar *Recomandarea nr. R (89) 12.*

[2] https://www.edu.ro/sites/default/files/fisiere%20articole/Strategie%20LLL.pdf
[3] https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2016/strategii/Strategia_VET%2027%2004%202016.pdf
[4] https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/226691

• *Recomandarea nr. R (89) 12* (Comitetul de Miniştri, 1989), cu privire la educaţia în penitenciare, adoptată de Comitetul de Miniştri la 13 octombrie 1989, în cadrul celei de a 429-a reuniuni a miniştrilor adjuncţi conţine recomandări pentru guvernele statelor membre:

"1. Toţi deţinuţii trebuie să aibă acces la educaţie: aceasta trebuie să includă educaţia de bază, formarea profesională, activităţile de creaţie şi culturale, educaţia fizică şi sportul, educaţia socială şi posibilitatea de a frecventa o bibliotecă;

[…]

4. Toţi cei care sunt implicaţi în administrarea sistemului penitenciar şi în gestionarea aşezămintelor de detenţie ar trebui, în măsura în care este posibil, să sprijine şi să încurajeze educaţia;

[…]

13. În educaţia socială ar trebui să fie incluse elemente practice care să permită deţinutului să-şi gestioneze viaţa cotidiană din penitenciar, în scopul facilitării întoarcerii sale în societate;

[…]

15. Comunitatea exterioară ar trebui să se implice, cât mai mult posibil, în procesul educaţional al deţinuţilor, în cazul în care acesta se desfăşoară în interiorul penitenciarului;[...]"

2.2. Analiza de date secundare

Din datele disponibile pe site-ul oficial al Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor care prezintă numărul de persoane private de libertate pentru care s-a asigurat asistenţă specializată *rezultă tipurile de nevoi ale acestei categorii de populaţie, dar nu şi ponderea lor în efectivul total custodiat (27455 PPL)*, aşa cum reies din *Tabelul nr.3*. Am folosit datele centralizate pentru sementrul I al anului 2016 deoarece acestea prezentau cele trei domenii de activitate specifice sectorului de reintegrare socială (educaţional, social şi psihologic).

Tabelul 3. Tipuri de nevoi şi de intervenţii din domeniul reintegrare socială

(semestrul I, anul 2016)

Intervenţii	Nr. beneficiari	Pondere
Domeniul educaţional		
Programe educaţionale	20340	74,04%
Instruire şcolară (anul şcolar 2016-2017)	Î – 2770 E -2388 P- 1844	10,08%

	-învăţământ primar:Î=1182/E=1041/P=801 -învăţământ gimnazial:Î=1025/E=903/P=675 -învăţământ liceal-tehnologic:Î=559/E=439/P=365 -învăţământ universitar:Î=4/E=5/P=3	
Activităţi educaţionale semistructurate	23910	87,07%
Activităţi de informare/consiliere/mediere a muncii	1027	3,74%
Cursuri de formare profesională	270	0,98%
Domeniul asistenţă socială		
Programe de asistenţă şi educaţie socială	2600	9,47%
Consiliere socială	2308	8,40%
Evaluări sociale	6292	22,91%
Informare pentru soluţionarea probelemelor socio-familiale	6105	22,23%
Demersuri pentru rezolvarea probelemelor socio-familiale	1971	7,16%
Domeniul asistenţă psihologică		
Programe de asistenţă psihologică generală	4319	15,73%
Programe de asistenţă psihologică specifică	935	3,40%
Consiliere psihologică	7184	26,16%
Activităţi de informare	6373	23,21%
Evaluare psihologică	32198	117,27%

Legenda:
- Î= elevi înscrişi
- E=elevi existenţi la sfărşitul anului
- P=elevi promovaţi
- A.J.O.F.M.= Agenţia Judeţeană de Ocupare a Forţei de Muncă

Sursa: Administraţia Naţională a Penitenciarelor (ANP)[5]

În ceea ce priveşte asistenţa medicală în acelaşi an (ANP, Raportul anual, 2016, p. 65), datele ilustrează dinamica internărilor persoanelor custodiate, fără precizarea numărului de consultaţii, tratamente şi intervenţii medicale acordate în mod curent, astfel: 15664 internări în spitale-penitenciar (57,04%) şi 775 internări în spitale publice (2,82%). Majoritatea afecţiunilor tratate în regim de detenţie sunt preexistente perioadei privative de libertate, mulţi dintre subiecţi ori nu au avut asigurare de sănătate, ori nu s-au adresat serviciilor medicale pentru că nu au considerat sănătatea o prioritare în raport cu alte responsabilităţi şi nevoi ale sale sau ale familiei.

Profilul deţinutului în România şi la nivel internaţional (Ilie et al., 2020), este cel al unei persoane provenind din familii disfuncţional-conjugopate, fără loc de muncă, cu nivel redus de instruire, din zone paupere:

- în România datele existente pentru anul 2018 evidenţiază: 7% deţinuţi analfabeţi, 17,2% absolvenţi ai ciclului primar, 39% absolvenţi ai ciclului gimnazial, 2/3 fără ocupaţie/loc de muncă la încarcerare;
- în Franţa, în anul 2010: 33% dintre deţinuţi erau şomeri la momentul arestării, iar 28-29% au fost şomeri în perioada premergătoare arestării, aprox.46% erau căsătoriţi anterior detenţiei, aprox.25% erau divorţaţi/separaţi, peste ½ locuiau cu copiii, în 90% din cazuri copiii au rămas în grija mamei, iar în cazul încarcerării mamei, copilul rămâne, de regulă, în grija bunicilor;
- în S.U.A. media de vârstă a populaţiei carcerale este sub 35%, situaţie similară şi în statele U.E.

Familia, în orice ţară sau cultură reprezintă prima instituţie în care se face educaţie şi care oferă securitate şi afecţiune, ea rămâne ancoră pe perioada detenţiei şi principala instituţie pentru reintegrare socială.

2.3. Observaţia directă/participativă

Penitenciarul (sistem social) prin educaţie (acţiune socială) are ca scop formarea şi remodelarea personalităţii umane în vederea reintegrării sociale optime, sub toate formele ei:

- *educaţia formală* care este realizată de cadrele didactice din şcolile ce funcţionează în penitenciare;
- *educaţia nonformală* este atribuţia personalul specializat al unităţilor de detenţie (poliţişti de penitenciare) prin activităţi şi programe

[5] http://anp.gov.ro/despre-anp/rapoarte-si-studii/rapoarte-centralizatoare-drs/

structurate/semistructurate, opţionale sau facultative ce au în vedere dezvoltarea armomioasă somato-psihoemoţională, achiziţia de noi cunoştinţe de cultură generală, practicarea de exerciţii şi activităţi sportive, alfabetizare, activităţi cultural-artistice, exersarea şi formarea de noi deprinderi, activităţi cu rol de recompensă (excursii, tabere, învoiri, vizite la obiective culturale, vizionarea sau realizarea de spectacole etc)

- *educaţia informală*, însă, este rezultanta influenţelor exercitate în mod constant şi difuz în interacţiunea cu ceilalţi deţinuţi, cu poliţiştii de penitenciare, colaboratorii, vizitatorii şi mediul carceral.

Procesul *socializării/resocializării* deţinuţilor are în vedere *restructurarea modelelor cognitiv-comportamentale* defectuos asimilate prin intervenţii specializate generale sau specifice*:* educaţie civică, educaţie pentru viaţa de familie, educaţie pentru sănătate, educaţia emoţiilor, educaţie moral-religioasă, autocunoaştere, descoperirea şi exersarea abilităţilor, asistenţă pentru dezvoltarea controlului impulsurilor, managementul timpului şi banilor, instruire şcolară, formare profesională, asistenţă socială, asistenţă psihologică, asistenţă medicală, ş.a.m.d.

Toate demersurile enumerate anterior au în vedere nevoile subiecţilor, au stabilite scopuri şi obiective, vizează atingerea unor rezultate observabile şi cuantificabile, fiind implementate de către specialişti (cadre didactice sau specialişti din rândul poliţiştilor de penitenciare), exceptând *educaţia informală.* Din acest punct de vedere se poate concluziona că există un risc potenţial în îndeplinirea unuia dintre obiectivele activităţii poliţiştilor de penitenciare, deoarece *consolidarea şi stabilizarea comportamentelor învăţate este condiţionată şi de timp, căruia i se alătură frecvenţa şi ambientul.*

Spaţiul carceral este o lume în altă lume, iar în interiorul acesteia lumea se mai divide cel puţin încă o dată, în cea instituţional-formală şi cea informală-a deţinuţilor. Misiunea socializatoare a educării/reeducării în penitenciar suferă influenţele unui mediu multifaţetat, *solidaritatea creată între deținuți* nu este totuna cu conceptul de solidaritate care se doreşte a fi asimilat şi exersat şi după detenţie, ea este mai curând o formă de a se opune manifest sau tacit corpului profesional al angajaţilor şi asigură un mediu propice dezvoltării exacerbate a individualismului, care într-un spaţiu închis guvernat de reguli impuse poate fi:

- *formă de protecţie* faţă de membrii grupului eterogen în care era repartizat (grupul deţinuţilor);

- *formă de rezistenţă* tacită faţă de normele instituţiei totalitare*;*

- formă de manifestare a libertăţii şi a valorilor personale.

În prezent, contextul pandemic a crescut responsabilitatea personalului şi a insituţiilor penitenciare pentru asigurarea unei vieţi de

calitate, dar măsurile impuse pentru diminuarea riscului răspândirii infectării cu COVID-19 prin distanţare socială şi limitarea/renunţarea la activităţile de grup, dublate de anxietatea faţă de boală şi moarte într-un spaţiu închis/"claustrofob" prezintă risc potenţial de accentuare a comportamentelor egocentrice în rândul deţinuţilor. Dacă profesorii din comunitate atrag atenţia supra efectelor pe termen lung a învăţării neasistate în spaţiul fizic al şcolii, cu atât mai mult trebuie avute în vedere posibilele accentuări ale acestora în mediile închise, unde lipseşte suportul afectiv-emoţional al familiei: scăderea solidarităţii sociale, devalorizarea relaţiei elev-magistru, acumulări fragmentare, afectarea scris-cititului, performanţe intelectuale reduse, reducerea capacităţii creative, afectarea oralităţii/exprimării verbale, ş.a.m.d.

Măsurilor implementate pentru menţinerea echilibrului psihoemoţional şi pentru restructurarea cognitiv-comportamentală a deţinuţilor ilustrează interesul instituţiilor penitenciare pentru asigurarea calităţii vieţii în detenţie, dar nu evidenţiază efortul şi dificultăţile generate de dinamica personalului începând cu anul 2016, moment de start pentru un schimb major intergenerațional. Generaţia de schimb vine cu amprenta: masificării şcolii care a accentuat promovarea inegalităţilor sociale, practicării competiţiei pentru obţinerea de satisfacţii imediate, cu efort minim, renunţării la activitatea de bibliotecă în favoarea informării din mediul virtual, fără a avea certitudinea veridicităţii şi garanţia valorii informaţiilor, socializării în spaţiul virtual în defavoarea acţiunilor de socializare directă, comunicării mediate tehnologic, etc.

3. Rezultate

Atât cadrul de reglementare, cât şi analiza datelor, completate de observaţia participativă evidenţiază interesul constant al sistemului penitenciar pentru asigurarea calităţii vieţii în detenţie. În fond, penitenciarele sunt mici comunităţi închise care reflectă gradul de sănătate al societăţii din care provin deţinuţii. Nevoile de asistenţă în detenţie sunt factori criminogeni în mare parte (instruire şcolară redusă, lipsa unui loc de muncă, familie disfuncţională etc).

Raportul redus angajaţi-deţinuţi (0,32-0,46 poliţişti de penitenciare/un deţinut) nu este un aspect încurajator, mai ales că personalul are şi alte atribuţii prin exercitarea cărora este asigurată buna funcţionare a instituţiei. Din perspectiva medicinii şi psihologiei muncii, contextul generează nivel ridicat de stres şi facilitează instalarea oboselii şi a apariţiei dezechilibrului psihoemoţional.

Oferta diversificată de servicii şi activităţi evidenţiază preocuparea pentru atingerea obiectivelor penitencializării, o problematică diversă pre-existentă a persoanelor care ajung să comită infracţiuni şi un risc de creare a dependenţei. Dobândirea/redobândirea autonomiei este un proces dificil care nu este susţinut postdetenţie prin simplul fapt că nu există instituţii abilitate.

Integrarea pe piaţa forţei de muncă nu este încurajată de acordarea de facilităţi posibililor angajatori, iar cursurile de formare profesională organizate în acord cu cerinţele de pe piaţa muncii sunt condiţionate de asigurarea bazei materiale pentru practica de specialitate de către penitenciare.

Principala instituţie care facilitează reintegrarea este familia, dar familiile de proveniență sunt în mare parte disfuncționale. Putem încerca o explicaţie privind apariţia recidivei în acest context, deoarece consolidarea achiziţiilor dobândite în perioada privării de libertate este condiţionată de continuitate şi de influenţele mediului.

Deoarece poliţiştii de penitenciare au o dublă misiune, iar activitatea acestora se desfăşoară în acelaşi mediu ca şi al persoanelor private de libertate, preocupările pentru calitatea vieţii în mediul penitenciar îi includ.

Pandemia COVID-19 a generat soluţii noi şi a evidenţiat utilitatea şi funcţionalitatea acestora, ca şi efectele lor (ex.: beneficiile şi limitele utilizării tehnologiei), a oferit o pauză de reflecţie, un moment de reactualizare a unor principii şi valori uitate.

4. Limitele cercetării

Studiul şi-a propus să facă o prezentare generală a misiunii instituţiilor de detenţie, utilizând date parţiale privind asistenţa de specialitate, fără a analiza şi aspectele referitoare la condiţiile de locuire, calitatea hrănirii, calitatea serviciilor etc.

Analiza nu a surprins în detaliu activităţile susţinute de către principalii colaboratori externi cu rol esenţial în reintegrare: agenţiile de ocupare a forţei de muncă, inspectoratele şcolare, serviciile de probaţiune, serviciile de asistenţă socială etc.

Mediul influenţează calitatea vieţii tuturor celor care interacţionează cu acesta, dar s-au avut în vedere aspectele referitoare la persoanele private de libertate şi doar tangenţial cele referitoare la angajaţi.

5. Concluzii

Educaţia începe în familie, de aceea schimbarea aşteptată de la penitenciare ar trebui să înceapă în societate.

Cel mai cunoscut şi mediatizat subiect în legătură cu penitenciarele este cel al recidivei. Completarea explicaţiei recăderilor ar putea fi dată şi printr-o analiză comparativă a calităţii vieţii în detenţie cu perioadele de dinainte de încarcerare şi de după eliberare.

Schimbarea cadrului legislativ privind formarea profesională şi stimularea angajatorilor ar putea susţine o creştere a numărului foştilor deţinuţi care ar putea ocupa un loc de muncă după detenţie.

Mediul infuenţează apariţia şi manifestarea comportamentelor deviante, iar deţinuţii revin în aceleaşi medii fără a mai beneficia de monitorizare şi control după executarea pedepselor privative de libertate. O posibilă soluţie ar fi cea a asigurării acestor activităţi de către o instituţie specializată.

Termeni utilizaţi

- *poliţist de penitenciare*: orice angajat din sistemul penitenciar (excluzând personalul civil), din corpul agenţilor sau al ofiţerilor;

- *persoană privată de libertate (PPL)*: persoană arestată preventiv sau care a primit o condamnare definitivă pentru executarea unei pedepse privative de libertate şi sunt custodiate într-o unitate de detenţie;

- *deţinut*: persoană care este condamnată definitiv la executarea unei pedepse privative de libertate şi este custodiată într-o unitate de detenţie;

- *penitenciar (pentru:femei, tineri, bărbaţi):* unităţi care asigură executarea pedepselor privative de libertate şi a măsurii arestării preventive, în condiţii care garantează respectarea demnităţii umane, facilitând responsabilizarea şi reintegrarea în societate a persoanelor private de libertate şi contribuind la creşterea gradului de siguranţă a comunităţii, menţinerea ordinii publice şi securităţii naţionale;

- *centru de detenţie*: instituţie specializată în recuperarea socială a persoanelor internate, cu regim de pază şi supraveghere, în care acestea urmează intensiv programe şi activităţi specifice, de instruire şcolară şi formare profesională, potrivit aptitudinilor lor, precum şi alte activităţi şi programe destinate reintegrării sociale;

- *centru educativ*: instituţie specializată în recuperarea socială a persoanelor internate, în care acestea urmează programe de instruire şcolară şi formare profesională, potrivit aptitudinilor lor, precum şi alte activităţi şi programe destinate reintegrării sociale;

- *spital-penitenciar*: instituţie care asigură aplicarea normelor şi reglementărilor privind promovarea şi păstrarea stării de sănătate a persoanelor private de libertate în condiţii similare celor oferite în reţeaua sanitară publică şi în concordanţă cu legislaţia proprie a sistemului penitenciar.

Bibliografie

Ilie, S., Rotariu L., & Tomescu, C. (2020). *Viața în detenție; sistem și calitate* . Pro Universitaria.

Referinţe legislative:

Parlamentul României. (2021, iulie 19). Legea nr. 254 din 19 iulie 2013 privind executarea pedepselor şi a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal. *Monitorul Oficial*, *514*. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/150699

Parlamentul României. (2011, ianuarie 10). Legea educaţiei naţionale nr. 1/2011, cu modificările şi completările ulterioare. *Monitorul Oficial*, *18*. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/125150

Parlamentul României. (2002, februarie 2). Legea nr. 76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru şomaj şi stimularea ocupării forţei de muncă, cu modificările şi completările ulterioare. *Monitorul Oficial*, *103*. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/33919

Guvernul României. (2016, martie 10). Hotărârea guvernului nr. 157 din 10 martie 2016 privind aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor şi a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal. *Monitorul Oficial*, *271*. https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/177386

Ministerul Justiţiei din România. (2017, aprilie 25). Ordinul ministrului justiţiei nr. 1322/C/2017 in 25 aprilie 2017 privind aprobarea Regulamentului pentru organizarea şi desfăşurarea activităţilor şi programelor educative, de asistenţă psihologică şi asistenţă socială din locurile de deţinere aflate în subordinea Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor**.** *Monitorul Oficial*, *432* https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/190042.

Comitetul de Miniştri. (1989, octombrie 13). Recomandarea nr. R (89) 12 cu privire la educaţia în penitenciare, adoptată de Comitetul de Miniştri la 13 octombrie 1989, în cadrul celei de a 429-a reuniuni a miniştrilor adjuncţi. https://www.epea.org/wp-content/uploads/CoE_17-Recommends-Romanian.pdf

Rapoarte

Administraţia Naţională a Penitenciarelor. (2016). *Raport anual de activitate, 2016*. http://anp.gov.ro/wp-content/uploads/2017/04/bilant-ANP-2016.pdf

Administraţia Naţională a Penitenciarelor. (2017). *Raport anual de activitate, 2017*. http://anp.gov.ro/wp-content/uploads/2018/03/Raport-activitate-ANP-2017.pdf

Administraţia Naţională a Penitenciarelor. (2018). *Raport anual de activitate, 2018*. http://anp.gov.ro/wp-content/uploads/2019/03/Raport-activitate-ANP-2018-1.pdf

Administraţia Naţională a Penitenciarelor. (2019). *Raport anual de activitate, 2019*. http://anp.gov.ro/wp-content/uploads/2020/06/Raport-de-activitate-Anul-2019.pdf

Administraţia Naţională a Penitenciarelor. (2020). *Raport anual de activitate, 2020*. http://anp.gov.ro/wp-content/uploads/2021/05/Raport-de-activitate-al-Administrației-Naționale-a-Penitenciarelor-pe-anul-2020.pdf

Administraţia Naţională a Penitenciarelor. *Raport centralizator DRS, 2016*. http://anp.gov.ro/despre-anp/rapoarte-si-studii/rapoarte-centralizatoare-drs/